

Kriisiaegne koroonapärimus Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadlaste huvisfääris¹

Neljapäeval, 12. märtsil 2020 kuulutas Eesti Vabariigi valitsus Eestis välja eriolukorra kuni 1. maini ning kehtestas erimeetmed koroonaviiruse COVID-19 leviku tõkestamiseks. Kuigi avalikud kogunemised olid juba keelatud, jätkusid 13. märtsil Eesti Kirjandusmuuseumis folkloristika osakonna vanemteaduri Liisi Laineste põhikorraldusel rahvusvahelise konverentsi “Between individual and collective trauma” (Individuaalse ja kollektiivse trauma vahel) ettekanded. Peterburist saabunud külalised olid viimased, kes liinibussiga enne piiride sulgemist Narva piiripunkti ületasid. Tõsi, liinibuss üle piiri enam ei sõitnud, vaid reisijad vahetasid Venemaa poolel bussi.

Varsti oli Eesti riik ühe tuntud eestikeelse liisusalmi sõnastust järgides lukku pandud ja teave, millal võti taas luku lahti keerab, ebamäärasesse ja ärevasse tulevikku lükatud. Lukustunud maailma saabus uus reaalsus uute proovikividega. Ka Eesti Kirjandusmuuseum sulges ukseid kuni eriolukorra lõppemiseni 17. mail, enamik teadlasi isoleeris ennast kodukontoritesse.

Tänapäeva folkloor on olnud folkloristika osakonna püsiv akadeemiline huvi – folkloristika osakonna teadlaste juhtimisel töötab ka Eesti-uuringute Tippkeskuse tänapäeva kultuuri ja meediauuringute töörühm –, niisiis seadistati uurimisfookus kiiresti aktuaalsele koroonaviirusele ja sellega seonduvale, suure hooga hakati koguma interneti ja osalusmeedia vahendusel levinud koroonafolkloori ja kriisipärimust ning lähtuvalt oma uurimisteemadest ja vaatenurkadest seda juba ka analüüsima. Aprillis Eesti Teadusagentuurile esitatud osakonna uue uurimistaotluse üks keskpunkte oli erinevad loodus-, majandus-, poliitilised ja kultuurilised kriisid ja õnnetused, nendega toimetulemise mehhanismid ja mudelid, seetõttu jäi vaatlusvälja mitmeid suundasisid. Kriis või katastroof võib tuua kaasa uuenemise, aga kindlasti adapteerumistaktikate otsingud. Mõnigi kord annab selline olukord tõuke uue arengusuuna või majandustõusu eelduseks oleva pöördepunkti tekkeks, kuid kindlasti kergitavad kriisid esile sotsiaalsed kitsaskohad, psühholoogilised jm sotsiaalsed vajakajäämised ning kaugeltki alati pole ühitatavad ideaalid ja elustandardid (vrd Hart 2006; Post 2015). Tuleb tunnistada, et senised pandeemiad on olnud kas territoriaalsed või toimunud mõne aja eest, mistõttu globaalseid võrdlusemomente teemal One World – üks maailm – pole seni tekkinud.

Muidugi tõusis koroonapärimus meie huviorbiiti palju varem. Arhivaar-referendi Maris Kuperjanovi kogumistegevus internetipärimuse alal sai alguse juba jaanuaris, mil uus koroonaviirus muutus laastavaks Hiinas Wuhani linnas. 25. veebruaril toimus Eesti-uuringute Tippkeskuse nüüdiskultuuri ja meediauuringute töörühma seminar, kus Maris Kuperjanov pidas põhjaliku ettekande uue koroonaviiruse SARS-CoV-2 vastukajast (sotsiaal)meedias. Maris Kuperjanovi sulest ilmusid kiiresti ka esimesed koroonapärimuse artiklid (Kuperjanov 2020a; Kuperjanov 2020b, Kuperjanov 2020c), milles on vaatluse all uue koroonaviiruse puhangu algusperiood ning reageeringud viiruse teemalistele uudistele meediakommentaaries ja sotsiaalmeedias. Pandeemia oli tookord küll alles algusjärgus ning teadmised viirusest SARS-CoV-2 ja selle põhjustatavast haigusest COVID-19 täienesid siis ja täienevad tänini iga päevaga, siiski oli suur infotulv ja puhangu kiire eskaleerumine viljakas pinnas temaatilise folkloori

levikuks juba alates esmasest viirusest teadasaamisest. Sai jälgida nalju ja meeme, nii inimlikust veast või teadmatusest tingitud väärinfo kui ka pahatahtlike eesmärkidega valeuudiste levikut, vandenõuteooriaid ja muid narratiive, mis tihti epideemiatega kaasas käivad, kusjuures nende mõju ühiskonnale võib tihtipeale olla halvavamgi kui haigus ise. Kiiresti tuvastasid folkloristid, et mitmed kasutusel olevad motiivid ja süžeed on ammutuntud ja universaalsed, kerkides sarnaste olukordade tekkimisel ühtviisi esile nii Eestis kui ka mujal maailmas (Kõiva 2020).

Laiema vaatenurga moodustas kriisi vernakulaarsus ehk igakülgset rahvalikud või rohujuuretasandi reaktsioonid kriisile (vt vernakulaarne religioon – Primiano 1995). Just kriisifolkloor peegeldab ja näitab tänapäeva inimühiskonnale omast keerukust, folkloor sai otsekui kriisiaja suhtlusvahendiks, mille kaudu väljendati erinevaid koroonaviirusega seotud emotsioone, nt hirmu nn tundmatu ees. Internetifolkloori uurimisel sai oluliseks märksõnaks vernakulaarne veeb – folkloristi ja meediauurija Robert Glenn Howardi (2008) mõiste konkreetsete veebilehekülgede ümber koondunud n-ö rohujuuretasandi võrgustike selgitamiseks. Folkloristika osakonna vanemteadur Reet Hiiemäe võrdles 21. sajandi koroonakriisi vernakulaarseid taktikaid mineviku- ja müütiliste sündmustega, nt omaaegse katkupärimusega (vt Hiiemäe 2020a, 2020b). Kogumisel ja kogutu teaduslikus analüüsis sõnastati praktiline koroonapärimuse uurimise eesmärk – luua vernakulaarsetest reaktsioonidest kriisisituatsioonidele võrdlevad mudelid, mis aitavad kujundada strateegiaid kriisidele reageerimiseks tulevikus.

Folkloristika osakonna uurimisfookus koroonakriisis lähtus neljast suuremast üksteisega põimuvast allteemast:

- 1) rahvameditsiin, nt haigusnarratiivid ja tervenemispraktikad;
- 2) rahvanarratiivid, nt tänapäeva muistendid, valeuudised, kuulujutud ja vandenõuteooriad;
- 3) rahvausund, sh uskumused, suhe üleloomulikkude, maagia;
- 4) rahvahuumor, sh kõikvõimalikud huumorivormid, nt meemid, keelenaljad.

Laiemaks katusmärksõnaks sai toimetulek kriisiga kõigis eluvaldkondades: kuidas saada hakkama uues olukorras tavapäraste eluks vajalike argitoimingutega, näiteks kaugtöö ja -õppimisega, toiduhankimise, poeskäimise või arstiabiga. Eriolukorraga tekkisid mitmed korduvad teemaviited, nt #armastansindkaugelt, #distant, #eludegaeimängita, #eriolukord, #hoianvahet, #isolatsioon, #karantiin, #kannanmaski, #koroona, #kriis, #kriisistväljumine, #pandeemia, #pesenkäsi, #puhkaneestis, #püsiokodus, #püsiterve, #saamehakkama, #stopcorona, #tellinkoju, #toetankohalikku.

Suur hulk materjali salvestati peamiste uudisportaalide ja meediaväljaannete, nt Delfi, *Postimehe*, *Päevalehe*, *Õhtulehe* kommentaariumidest ning sotsiaalmeediavõrgustike, nt Facebooki, VKontaktide uudistevoogudest. Vanemteadur Eda Kalmre registreeris ja analüüsis erinevaid vandenõuteooriaid, libauudiseid (nt Kalmre 2020), jälgides nende elukäiku, nende vastu võitlemist sotsiaalmeedias ametlike ja mitteametlike (nt Propastop FB) kanalite kaudu. Eraldi huvisfääri tõusis (rahvus)konservatiivsete vaadete FB-sõprade jagatud materjal (vandenõuteooriad, uskumused, libauudised). Kriisis võimendus varem rohkem varjul olnud vaenulik suhtumine vähemustesse, tõusis esile liberaalsete ja konservatiivsete vaadete avalik vastuseis.

Ühineti mitmete rahvusvaheliste võrgustike tegevusega. Näiteks koguti suur hulk meemimaterjali usundiliste narratiivide võrgustiku Belief Narrative Network kogumismooduli kaudu (Mare Kõiva, Mare Kalda, Eda Kalmre), mis sügisest alustab uurimiskoostööd.

Määratleti juba konkreetsemaid ühisuurimusi kindlapiiriliste materjalikogumistega, nt Reet Hiimäe salvestas aprillis 2020 väljaannetest *Postimees*, *Õhtuleht* ja *Naisteleht* kõik alternatiivsete meditsiinikäsitlustega (sh rahvameditsiiniga) seotud lood (44 ekraanitõmmist). Nende põhjal valmib võrdlev ühisartikkel Turu Ülikooli religiooniprofessori Terhi Utriaisega (kes talletas samal perioodil Soome kolme meediaväljaande temaatilised lood) alternatiivmeditsiini representatsioonidest meedias.

Jälgiti mitmete sotsiaalmeedia rühmade postitusi. Vanemteadur Eda Kalmre jälgis järjepidevalt, kuidas erinevad huvigrupid, nt väga suure (peaaegu 40 000 liiget) peamiselt naiste huvigrupi Käsitöö liikmed reageerisid koroonakarantiinile. Vanemteadur Piret Voolaid jälgis fännikultuuri konstrueerimist koroonakriisi platsimängudefitsiidi tingimustes Premium liiga 2019 esinelikusse kuulunud jalgpalliklubide – Flora, Levadia, Nõmme Kalju ja Paide Linnameeskond – tegevuse põhjal sotsiaalmeedias. FC Flora FB-kogukonnal oli eriolukorra lõpus 17. mail 2020 umbes 15 000 jälgijat, FCI-l Levadia 7000 jälgijat, Nõmme Kalju FC-l 17 600 jälgijat, Paide Linnameeskonnal 5300 jälgijat.

Pandeemia pani proovile inimeste väärtushinnangud ja tõi välja rohkelt stereotüüpilisi arusaamu. Ka eri keeltes levinud internetimeemides tulid teemaks väärtused ja mõtteviisid, mis vajasisid kriisis ümberhindamist... (<https://meeldib.com/hispania-bioloog/>).

Sport ja fännikultuur olid Eesti koroonakriisis väga tähenduslikud, kuivõrd Terviseameti ametlikus aruandes kinnitati, et koroonaviirusest kõige rohkem räsitud maakonnas Saaremaal sõna otseses mõttes puhuti viirus laiali fännipasunatest. Kultuuriliselt on huviväärne, et fännipasunad on olnud varem fännikultuuri tõsine aruteluobjekt ja koroonakriisi taaselustas diskussiooni. Nüüdki tekkis jalgpallifännide vastuarvamus: "Tahad meeskonda toetada, tee seda eht-eestlaslikult lauluga. Ei taha laulda, plaksuta." Spordifolkloori võrdlevat uurimissuunda arendas pandeemiaolukorras nooremteadur Anastasyja Fiadotava, kes vaatles jalgpalli ja fänlust Valgevenes, kus erinevalt muust maailmast jalgpallivõistlused, sh meistriliiga mängud jätkusid. Uurimisorbiiti tõusis muu maailma jalgpallikatkestuses Austraalia fännide algatusel 23. märtsil 2020 loodud Slutski jalgpalliklubile loodud leht FK Slutsk Worldwide Facebook. Enam kui 7000 liikmega grupis jagatakse regulaarselt meeme, naljatatakse (kogutud 308 meemi), aga ka arutletakse jalgpalli ja koroonapandeemia üle, hoides kogukonna vaimu ja võistkonna toetust.

Mare Kõivale pakkus süvendatud huvi (religioosete) pühade tähistamine kriisiolukorras, millest on ettevalmistamisel Eestit puudutav ülevaade tööühma Rituaalne aasta 2020. aasta uurimisblokki (Riia, november).

Eesti erinevad tähtpäevad peeti enamasti virtuaalselt, kuid soovijal oli võimalik saada osa näiteks filmitud ja Youtube'i või FBsse postitatud pühade tervitamisest ja rituaalide sooritamistest. Eriolukorra tõttu suleti Eestis skiitad, kuid oli võimalik jälgida eelmiste aastate pühaid TV ja veebi vahendusel. Individuaalsed adapteerumismustrid viisid erinevate lahendusteni. Vastavalt oma huvidele osaleti üleilmsetes muusikakoorides, kuulati või jälgiti veebi vahendusel eelmistel aastatel toimunud liturgiaid jne. Perioodi jäi mitmeid tähtsaid pühaid, neid tähistati Eestis perekonnaringis. Samas on selge, et eriolukord suunas mitmes riigis inimesi tähistama oma perekonna ja sugulaste keskel kitsamas ringis ja tõi tagasi mitmeid vanemaid inimesi sidustavaid kombeid ka suurlinnades. Siiski oli ka meil ootamatuid ja mõttevahetusi äratanud aktsioone, sh peapiiskopi Urmas Viilma üleskutse kirikukellade helistamiseks, et valitsus lubaks jätkata tavaliste teenistustega.

Erinevate vaimsete liikumiste juhtide videosalvestusi looduses või mõnes pühapaigas (Selena Foxi rituaalid jm) sai jälgida FB ja YouTube'i kaudu. Osade liikumiste YouTube'i postitusi kustutati kui sobimatud, isegi kui sõnum oli maagia-vastane, erinevaid rasse ja sugupooli arvestav ja tõstis esile hoopis kapitalismi varjukülgi, rõhutas vajadust olla tähelepanelik nende vastu, kellel pole hüvesid. Nii jäi neist järele üksnes teravaid küsimusi: "Isn't it sad that the common people and the poor are currently grovelling in the mud? In essence, a disease that was spread by the rich as they flew around the world will now kill millions of the poor." (Kas pole kurb, et lihtinimesed ja vaesed urisevad praegu mudas? Sisuliselt tapab haigus, mida rikkad levitasid kogu maailmas lennates, nüüd miljoneid vaeseid.)

Kõige selle taustal on selge, et piirangud on riikides erinevad. Eesti olukord pole üheski suhtes võrreldav Venemaa või Rumeenia õigeuskirikute ja politsei vaheliste konfliktidega, rääkimata fanaatiliste usurühmade veendumusest templi/kiriku, kirikuveini, ikoonide jm jumaliku jõu toimesse ning sealsetest massilistest nakatumistest. Kogutud andmestiku analüüsimisel on kasu folkloristika, psühholoogia, kriisiantropoloogia ja kindlasti uue meedia uurimistulemustest (nt Zappavigna 2012; Brahman & Wagg 2014 jt).

EKM folkloristika osakonna veebikoosolekute põhiteemasid oli eriolukorras koroonapärmuse kogumine ja esmane analüüsimine. Üleval: Teams, märts 2020. All: Teams, aprill 2020.

Paljust riikidest on saadud andmeid ja viiteid lemmikloomade ja keskkonna-suhte väljendustele praegusel perioodil, Mare Kõiva on neid teemauuringutele mõeldes kogunud ka ise, ent senised väljundid on olnud seotud erinevate protestiliikumiste ja keskkonnatemaatika sidumise ja teadvustamisega liikumise ürituste ja kalendripühade kaudu (nt loeng Maa päevast ja koostöös Andres Kuperjanoviga Aberdeeni ajakirjale loovutatav artikkel “Ancient lights”). Esiplaanil on olnud siiski sotsiaalmeedia rühmade

kõrval kommentaariumite jälgimine, tavafoorumid, nt Eesti Metsa Kaitseks jmt, mille kaudu jõuab kiiresti erinevate huumorivormide, uuskeelendite, väärtushinnangute, pastiši ja palju muuni.

Ühe uurimiskompleksi moodustasid meditsiiniantropoloogia suuna kogumisteemad, võimalust mööda on Mare Kõiva osalenud rahvusvaheliste meditsiiniantropoloogia võrgustike seminaridel. Epideemiade uurimine on vanemaid teemasid, mis kajastab ühtlasi meditsiini ja hügieeni arengut enamasti keskajast tänapäevani (Vasold 1999). Tänapäevase situatsiooni muudab erakordseks fikseerimistehnikate mitmekülgus ja nagunii suurenunud tähelepanu tavainimeste eluviisile ja mõttemaailmale. Kõikehõlmavas kriisis on teemad põimuvad, seekord eriti, sest aktiveerusid erinevad rühmitused ja samad seisukohad ilmnisid eri rühmitustel – maailmalõpukuulutused ja kliimamuutuste müstifitseerimine sarnastus nt haigusseletuste ja religioosete seisukohtadega (COVID-19 on jumala karistus, haigus on isikliku käitumise põhjustatud või tingitud inimeste tohutust mõjust kogu planeedile, armageddon on ukse ees). Samasuguseid seisukohti väljendasid aga ka valeuudiste levitajad jt.

Kahtlemata oli ja on suhtumiste dünaamika pandeemia vältel huvitav nii tervishoius, poliitikas kui õpetlastasemel, sest nägime kiireid vaadete muutusi juba ühe kuu jooksul. Samas on kõnekad inimeste reaalsed suhtumised meditsiini (kas see on usaldusväärne, kas arste saab usaldada) ja ravimitesse (kelle soovitusi järgida), kui sarnased on vanemad võtted tänapäevaga, mida arvatakse suremusest, asendusvaktsiinidest ja mis kuulutatakse imeravimiks. Sellega haakub lähemalt dieediuskumustik, samuti äärmusseisukohtade (vaktsiinivastased, veganid, MMS, narkootikumide pooldajad jpm) esiletõus. Vanade uskumuste elustumine on selle taustal ootuspärane, nt koolerakülvamine mõisnike poolt või kahtlused, et joogivette lisatavad ained mõjutavad tervist ja meelsust (lisatakse kloori – inimesed ei haigestu, sellele vastanduv – võimud mürgitavad joogivett). Samad suhtumised olid aktuaalsed viimaste koolerapuhangute ajal, samuti on varasemast teada uskumused, et lisandid muudavad impotentseks või rahustavad maha (vrd uskumusi nõukogude armee toidusedeli kohta – pärsib seksuaalsust ja paneb kuuletuma). Mitmes riigis tõusetus omaette teema, et võimud soovivad vabaneda vanainimestest, samuti kinnitati sageli, et praeguse pandeemia näol on tegemist ravimifirmade väljamõeldisega, hiigelkasumite taotlemisega, mis nt SARSi ja EBOLA puhul ei õnnestunud, kuid nüüd läks korda. Vastuolulistest arvamustest ja eriti viimsepäevasõnumitest on plaanis ühisartikkel koostöös Elena Boganevaga (kuna sealne viiruselaine algas mõnevõrra hiljem, siis pole välistatud ka teemamuutus).

Kuna Mare Kõiva viimased uurimused olid seotud heategevusmeditsiini ja abistatud suitsiidi probleematikaga (Kõiva & Kuperjanov 2019), leidis selleski valdkonnas palju tähelepanuväärset, kindlasti on see üks teemasid millega jätkata. Keset mitmeid paanikalaineid oli TVs vaadatav saatesari “Iseolemine” – lood hakkamasaamisest raskete haigustega, soov olla osa ühiskonnast. Kajastati annetusi toidupankadele, jätkus haruldaste haiguste sponsoreerimine, ent siiski oli aina enam selge, et abivajajad pole üksnes haiguste käes kannatajad, vaid riskirühm on lai ja õigupoolest on folkloristi kohus jõuda oma analüüsidest nendeni. Samuti on folkloristika ülesanne teiste teaduste seas või enne neid juhtida tähelepanu patuoainaste tekitamise mudelitele ja mehhanismidele, milleks tänane situatsioon pakub palju ainekku.

Üks olulisi uurimisteemasid oligi folkloori taaskasutus ehk varasemate tüvitekstide ja tuumteemade naasmine ringlusse pandeemia ajal. Suhtluses võis täheldada mõne

žanri, nt vanasõnade rohket kasutust nii ametlikus kui ka rohujuuretasandi kriisikommunikatsioonis (vt Voolaid 2020a). Reet Hiimäe salvestas mitukümmend meemi ja 30 Eesti ajalehede artiklite ekraanitõmmist koroonakäsitluste kohta, mis seostuvad pärimuslike-käitumuslike motiividega, mida on esinenud ajalooliste epideemiatega (nt katk) puhul. Materjal oli aluseks põgusatele teemaülevaadetele (Hiimäe 2020a, 2020b). Vanemteadur Mare Kalda erilise tähelepanu sai rahvusvaheliste kujutistega meemide voog, mis on kohandatud Eesti oludesse ja eestikeelse tekstiosaga. Niisugustes üksustes on visuaalseteks tegelasteks ja meelisobjektideks – nagu meemides sageli – populaarkultuuri tegelased ja olukorrad, kes ja mis seotakse karantiini, tualettpaberi soetamise, isiksuse omaduste, emotsioonide jm taoliste aspektidega. Populaarkultuuri tegelaskujudest kohtame majahaldjas Dobbyt, Beavist ja Buttheadit, Drake'i ja kahte ahvinukku. Kohaseoste loomise näiteks on reaktsioon üleilmsele trendile, mille kohaselt seni rahvarohked paigad muutuvad jällegi puutumatu looduse tegevuskohtadeks, kuhu taasilmub imelisi olendeid (näiteks delfiinipaar Taevaskojas). Talletati ja mõtestati mitmeid üleilmse koroonakriisi kohalikke folklooriväljendusi, mida ajendasid mitmed sellesse aega langenud juhuslikud päevakajalised sündmused, nt ühe juhtumiga – mais 2020 Tallinna Haabersti linnaossa eksinud karudega – seotud uudisfolkloorset lainetust, mis osutas inimeste ja loomade, linna ja looduse suhetele, käsitles Piret Voolaid (2020b).

Teadur Nikolay Anisimov korraldas udmurdi kolleegi Galina Glukhovaga ühisuurimuse “COVID-19 ja udmurdi traditsiooniline kultuur”, mille eesmärk on analüüsida udmurdi meediapostitusi, suulisi sõnumeid ja tähelepanekuid, kuidas inimesed veetsid erinevaid pähi ja riitusi isolatsioonis ja karantiinis. Uuringus käsitletakse traditsiooniliste tseremooniatega korraldamise iseärasusi, inimeste kohanemist ja reageerimist kriisiolukorrale. Erilist tähelepanu pööratakse laulusõnadele, mis on pühendatud koroonaviiruse ja isolatsiooni temaatikale kui udmurtide omamoodi reaktsioonile globaalsele viiruspuhangule.

Eraldi uurimisvaldkonnaks sai koroonaviirusega seotud huumor, sh internetimeemid. Eriolukorra esimestel päevadel liitusid Piret Voolaid ja Anastasiya Fiadotava rahvusvahelise koroonafolkloori ja -huumori uurimise projektiga “Humor during the global Corona Crisis”. Koostööprojekti juhtpartnerid on Giseline Kuipers (Leuveni Katoliiklik Ülikool) ja Mark Boukes (Amsterdami Ülikool), projekti on kaasatud rohkem kui 30 riigi teadlased. Eri keeltesse tõlgitud küsitluskava (<https://edu.nl/kp8xe>) kaudu paluti inimestel saata internetikasutajate hulgas levivaid nalju, sh meeme. Globaalne kogu tehakse võrdlevate uuringute eesmärgil kättesaadavaks kõigile projekti osapooltele juba sügisel 2020.

Lisaks kasvas koroonaaajal folkloristika osakonna teadusarhiivi EFITA meemikogu rohkem kui 2000 meemiüksuse võrra. Sellele lisandus ka konkreetse kontekstiga seotud, teatud aktsioonide tulemusena loodud materjale, nt Tartu Variku Kool korraldas aprillis 2020 Tartu koolide õpilastele meemivõistluse “Minu distantsõpe”, millele laekus kokku 540 teemakohast meemi. Laekunud ainese andis võistluse peakorraldaja Tartu Variku Kooli huvijuht Eele Avalo maikuus üle meie huumoriuurijatele ja see jääb tallele Eesti Kirjandusmuuseumi.

Siinne kirjutus on üksnes põgus ülevaade sellest, millist pärimust koroonakriisikoguti ja millistest uurimissuundadest see kogumine lähtub. Põhjalikum analüüs koos ühiskonnale oluliste järeldustega seisab ees. Eriolukorras sai alguse mitmeid uusi traditsioone. Folkloristika osakond alustas koos Eesti-uuringute Tippkeskusega 1. aprillil

oma uurimistulemuste tutvustamiseks videoloengute sarja. Väga erinevatel teemadel koduvideoid leiab kodulehelt <http://www.folklore.ee/rl/fo/loeng/> ja osakonna YouTube'i kanalist FoMeedia (<https://www.youtube.com/channel/UCPEHx7jSdjSaMMm9DtJ0sqA>).

Mare Kõiva, Piret Voolaid

Kommentaar

¹ Lühiülevaade on seotud Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojektiga EKM 8-2/20/3 “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid”, selle valmimist toetas Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus, TK 145).

Kirjandus

Brahman, Peter & Wagg Stephen 2014. *Leisure Studies. Principles and Practices*. Chennai: Sage Publications.

Hart, Paul 2006. Symbols, Rituals and Power: The Lost Dimensions of Crisis Management. Symbols, Rituals and Power: The Lost Dimensions of Crisis Management. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 1 (1), lk 36–50 (doi: 10.1111/j.1468-5973.1993.tb00005.x).

Hiiemäe, Reet 2020a. Epideemiade kajastumine kultuuris kui pärimuslik ellujäämisõpetus. *Postimees*, 28. märts (<https://leht.postimees.ee/6935266/reet-hiiemae-labi-epideemiade-kanduv-rahvaparimus> – 9. juuli 2020).

Hiiemäe, Reet 2020b. Õhtu! 223. *Kanal 2*. Otsesaateintervjuu epideemiatest pärimuses ja paralleelidest reaktsiooniga koroonaviirusele, 26. märts (<https://kanal2.postimees.ee/pluss/video/?id=215887> – 9. juuli 2020).

Howard, Robert Glenn 2008. The Vernacular Web of Participatory Media. *Critical Studies in Media Communication* 25 (5), lk 490–513 (doi: 10.1080/15295030802468065).

Kalmre, Eda 2020. Huvitaja. Kuulujutud ja kass kui nõialoom. *Vikerraadio*, 1. aprill (<https://vikerraadio.err.ee/1065855/huvitaja-kuulujutud-ja-kass-kui-noialoom/1031704> – 9. juuli 2020).

Kuperjanov, Maris 2020a. Koroonaviiruse SARS-CoV-2 algusfaasi vastukaja (sotsiaal) meedias. *Mäetagused* 76, lk 5–28 (doi: 10.7592/MT2020.76.kuperjanov).

Kuperjanov, Maris 2020b. Pandeemia elukaar internetimeemides. *Postimees*, 28. märts (<https://leht.postimees.ee/6935235/maris-kuperjanov-pandeemia-elukaar-internetimeemides> – 9. juuli 2020).

Kuperjanov, Maris 2020c. Responses to the Initial phase of the Novel Coronavirus in the (Social) Media. SIEF-NEWS. *International Society for Ethnology and Folklore Studies* 18 (1), lk 15–16 (https://www.siefhome.org/downloads/newsletters/SIEF-spring-2020.pdf?utm_source=newsletter&utm_medium=sendy&utm_newsletter=SIEF-autumn2019 – 9. juuli 2020).

Kõiva, Mare & Kuperjanov, Andres 2019. "Ärge laske vaesusel elu võtta!" – Heategevus- ja solidaarsusmeditsiini problemaatikast Eesti näitel. *Medica XII*. Teesid (<http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/medicaXII/> – 9. juuli 2020).

Kõiva, Mare 2020. Koroonapärinus meil ja mujal. Keelesaade. *Vikerraadio*, 17. mai (<https://vikerraadio.err.ee/1085229/keesaade-koroonaparimus-meil-ja-mujal> – 9. juuli 2020).

Post, Paul 2015. Ritual Studies. *Oxford Research Encyclopedia of Religion*. Oxford: Oxford University Press (doi: 10.1093/acrefore/9780199340378.013.21).

Primiano, Leonard Norman 1995. Vernacular Religion and the Search for Method in Religious Folklife. *Western Folklore* 54, lk 37–56 (doi: 10.2307/1499910).

Zappavigna, Michele 2012. *Discourse of Twitter and Social media. How we use Language to Create Affiliation on the WEB*. London & New York: Bloomsbury.

Vasold, Manfred 1999. *Pest, Not und chwere Plagen. Seuchen und Epidemien vom Mittelalter bis Heute*. München: C.H. Beck.

Voolaid, Piret 2020a. Parem üks nädal liiga kaua kui üks päev liiga vähe ehk Vanasõnad kui sõnumi edastamise võimsad vahendid ametlikus ja rohujuuresandri kriisisuhtluses. *Sirp*. Eesti Kultuurileht, 8. mai, lk 18–19 (<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/parem-uks-nadal-liiga-kaua-kui-uks-paev-liiga-vahe-ehk/> – 9. juuni 2020).

Voolaid, Piret 2020b. Püsi kodus, karu tuleb! ehk Millest jutustab Haabersti karujahiga seotud glokaalne folkloorilainetus? *Sirp*. Eesti Kultuurileht, 29. mai, lk 34–35 (<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/pusi-kodus-karu-tuleb-ehk-millest-jutustab-haabersti-karujahiga-seotud-glokaalne-folkloorilainetus/> – 9. juuni 2020).